

15.3.2004

2950/2/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Esittelijä Kristian Holman

**ESITUTKINNAN VIIVÄSTYKSET SODANKYLÄN KIHlakUNNAN
POLIISILAITOKSELLA**

1

ASIAN VIREILLE TULO

Tarkastin 24.9.2002 Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksen. Toimittamani tarkastuksen yhtenä painopistealueena oli saada kokonaiskuva poliisilaitoksen juttutilanteesta sekä esitutkintojen tutkinta-ajoista. Jo tarkastusta varten etukäteen hankitusta aineistosta ilmeni, että esitutkinnassa oli suhteellisen paljon keskeneräisiä asioita ja tutkinta-ajat olivat usein pitkiä.

Perehdyin tarkastukseni aikana vireillä olevien rikosasioiden laatuun, tutkintatilanteeseen ja esitutkintojen viipymisen syihin. Tarkastuksen aikana ja sen jälkeen saatujen selvitysten perusteella jäi edelleen aihetta epäillä, että kaikissa tapauksissa esitutkintoja ei ollut toimitettu ilman aiheetonta viivytystä. Tämän vuoksi asia otettiin omana aloitteena tutkittavaksi.

2

SELVITYS

3

RATKAISU

3.1

Oikeusohjeet

Esitutkinta on esitutkintalain (ETL) 6 §:n mukaan toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Esitutkintaa johtaa ETL 14 §:n mukaan tutkinnanjohtaja.

Siitä, milloin esitutkinta on toimitettava, säädetään ETL 2 §:ssä. Säännöksen mukaan poliisi voi jättää esitutkinnan toimittamatta (vaikka asiassa on syytä epäillä, että rikos on tehty), jos rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja sitä on kokonaisuudessaan pidettävä vähäisenä. Edellytyksenä on lisäksi, että asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia.

ETL 43 §:ssä säädetään perusteista, joilla asia voidaan esitutkinnan päätyttyä jättää toimittamatta syyttäjän harkittavaksi. Lisäksi syyttäjä voi ETL 4 §:n (ennen 1.1.2004 4a §:n) mukaan tutkinnanjohtajan esityksestä tietyin edellytyksin määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se keskeytetään.

Poliisilain 3 §:n mukaan poliisin tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen. Tämä säännös ei kuitenkaan oikeuta jättämään esitutkintaa toimittamatta.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Poliisin hallinnosta annetun lain 5 §:n mukaan poliisin lääninjohtona on lääninhallituksen poliisiosasto tai poliisitoimisto, jonka tehtävänä on mm. suunnitella, kehittää ja johtaa poliisitoimintaa läänissä.

3.2

Yleistä esitutkinnan toimittamisesta

Esitutkinnan viivytyksetön toimittaminen palvelee niin rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista kuin esitutkinnan tuloksellisuuttakin. Asianmukainen esitutkinta ja sen viivytyksetön toimittaminen on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa, vaan esitutkinnan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen sen laatu, laajuus sekä muut yksilölliset erityispiirteet. Myös esitutkinnan toimittamiseen liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin velvollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti esitutkinnan keston. Selvää kuitenkin on, että poliisin tulee toimittaa esitutkinta ennen syyteoikeuden vanhentumista.

Jos asiassa on syytä epäillä rikosta, esitutkinta voidaan päättää jättää toimittamatta, loppuunsaattamatta tai sen tulos syyteharkintaan saattamatta vain ETL 2, 4 (ent. 4a) ja 43 §:ssä mainituissa tapauksissa. Tutkinnan keskeytyminen voi tietenkin tapahtua myös tutkijasta riippumattomista syistä. Syylliseksi epäiltyä ei esimerkiksi välttämättä aina tavoiteta vanhentumisajan kuluessa etsintäkuulutuksesta huolimatta. Lisäksi on tapauksia, joissa epäilty jää tuntemattomaksi.

Viime kädessä tutkinnanjohtaja on vastuussa siitä, että esitutkinta toimitetaan esitutkintalain säännösten mukaisesti. Tutkinnanjohtajalle kuuluu myös kaikkien esitutkinnan kannalta tärkeiden päätösten tekeminen.

Tutkinnanjohtaja päättää esitutkinnan aloittamisesta ja johtaa tutkintaa. Hän määrää tarvittavista lisäselvityksistä ja kuulusteluista sekä esitutkinnan päättämisestä. Tutkinnanjohtajan tulee itse aktiivisesti seurata johdettavinaan olevien esitutkintojen edistymistä.

Suuri juttumäärä rajoittaa tietenkin tutkinnanjohtajan mahdollisuuksia valvoa jokaista juttua yksityiskohtaisesti. On myös selvää, että kukaan ei voi johtaa ja valvoa suurta määrää esitutkintoja pelkästään muistinvaraisesti. Nykyisin valvonnassa on mahdollisuus käyttää apuna ATK-pohjaista RIKI-tietojärjestelmää.

3.3

Yleisiä havaintoja Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksesta

3.3.1

Organisaatiomuutoksista

Saadun selvityksen mukaan Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksen tutkintajärjestelyjä muutettiin vuoden 2000 alusta lukien siten, että aiemmin toiminut rikos- ja järjestyspoliisia vastannut osastojako tutkinta- ja järjestysosaston kesken lakkautettiin. Muutoksen myötä poliisilaitoksen kahden tutkintatehtävissä toimineen poliisimiehen muodostama tutkintaosaston toiminta päätettiin siten, että laitoksella siirryttiin osastojoon sijaan nimismies A:n selvityksessä mainitsemaan "sekamiesjärjestelmään", joka käytännössä tarkoitti sitä, että kaikki poliisimiehet tekivät kaikkia poliisitehtäviä.

Vuoden 2000 alusta tehtävissään toimineen nimismies A:n mukaan tehtäväjoon laikkaamisen myötä tutkinnanjohtajana toimineen komisario B:n työmäärä kasvoi huomattavasti, koska organisaatiomuutoksen myötä poliisilaitoksella tutkittavana olleiden juttujen seuranta edellytti aiempaa aktiivisempaa valvontaa. A:n selvityksen mukaan tutkinnanjohtajana toimineella komisariolla oli vuoden 2000 alussa runsaasti vanhoja juttuja rästissä, joita olisi pitänyt pystyä purkamaan, ja toisaalta uusienkin juttujen tutkinnanjohto olisi pitänyt kyetä hoitamaan. Koska komisarion työaika ei riittänyt sekä vanhojen ja uusien juttujen hoitamiseen, A oli määrännyt 11.5.2000 lukien toiseksi tutkinnanjohtajaksi ylikonstaapeli C:n. A perusteli päätöksensä sillä, että esitutkinta pitää ETL 6 §:n mukaan suorittaa ilman aiheutonta viivytystä, jolloin ylikonstaapelin toimimiseen tutkinnanjohtajana oli ETL 14 §:n edellyttämä erityinen syy.

Ylikonstaapeli C:llä oli tutkinnanjohtovastuu kaikissa niissä uusissa jutuissa, joissa ei ollut odotettavissa kiinniottoa enempää henkilön vapautta rajoittavia pakkokeinoja. Ylikonstaapelin määrääminen tutkinnanjohtajaksi oli nimismies A:n mukaan edesauttanut tutkintatilannetta, mutta ei riittävästi.

3.3.2

Henkilöstötilanteesta

Tarkastusajankohtana poliisilaitoksella oli nimismiehen lisäksi yksi komisarion virka, kolme ylikonstaapelin virkaa sekä kymmenen konstaapelin virkaa. Näistä yksi vanhemman konstaapelin virka oli täyttämättä ja kaksi vanhempaa konstaapelia oli virasta pidätettynä vireillä olevien rikosasioiden esitutkintojen johdosta sekä yhden konstaapelin osalta virasta pidättäminen oli harkinnassa. Lisäksi yksi vanhempi konstaapeli oli pidemmällä sairauslomalla. Henkilöstöpulasta johtuen poliisilaitokselle oli kertynyt n. 500 työtunnin vajeus. Kaikki poliisimiehet suorittivat sekä rikostutkintaan että yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä tehtäviä. Poliisitoiminnassa etusijalle oli asetettu hälytystehtävien hoitaminen. Tällöin rikostutkintatehtävät olivat väistyneet. Nimismies A:n mukaan rikostutkinnan tehokkuus oli kärsinyt edellä mainitusta

seikasta. Myöhemmin tilanne muuttui siten, että poliisilaitoksella oli kaikkiaan neljä poliisimiestä pidätettynä virasta.

Komisario B:n jäätyä eläkkeelle 1.11.2002 lukien, komisarion virkaa ei ollut, lääninjohdon evätyä täyttölupapyyntöä, saatu täytettyä ja se oli lopulta lakkautettu 1.3.2003 lukien. Komisarion kuuluneet tutkinnanjohtajan tehtävät oli määrätty ylikonstaapeli D:n hoidettaviksi.

Nimismies A katsoo selvityksessään, että täyttölupa komisarion viralle olisi mahdollistanut asianmukaiset tutkinnanjohtajajärjestelyt ja samalla myös yhden hengen tutkinnan muodostamisen. A on maaliskuussa 2003 antamassaan selvityksessään todennut tutkinnanjohtajajärjestelyjen olevan vuoden 2004 osalta vielä avoimet.

Tällä hetkellä Sodankylän poliisilaitoksella on nimismiehen lisäksi 4 ylikonstaapelin virkaa, joista yksi on täyttämättä sekä 10 konstaapelin virkaa. Yksi vanhempi konstaapeli on irtisanottu, kahden virasta pidätetyn vanhemman konstaapelin osalta irtisanomisasiat eivät ole lainvoimaisia. Virat ovat tällä hetkellä sijaisjärjestelyin täytettyinä.

Tekemälläni tarkastuksella kiinnitin huomiota Sodankylän poliisilaitoksella tapahtuneisiin poliisimiesten virasta pidättämissiin ja niiden vaikutuksiin poliisilaitoksen toimintaedellytyksiin. Virasta pidättämisten ja sairastumisten vuoksi poliisilaitoksen poliisimiesvahvuudesta lähes yksi neljäsosa oli poissa "päivävahvuudesta". Sanomattakin selvää oli, että kyseisenlainen poistuma selvästi huononsi näinkin pienen poliisilaitoksen toimintaedellytyksiä selvästi.

Toiseksi huomioni herätti henkilöstön sisäinen tulehtunut ilmapiiri. Joidenkin poliisimiesten osalta henkilöstösuhteet vaikuttivat niin huonoilta, ettei tavallinen keskusteluyhteys heidän välillään onnistunut. Joissakin tapauksissa poliisimiehet olivat tehneet toisistaan rikosilmoituksia ja kanteluita. Erityisesti kiinnitin huomiota poliisilaitoksella tutkinnanjohtajana toimineen komisario B:n sekä hänen alaisuudessaan toimineiden poliisimiesten kommunikointitapoihin: B antoi tutkinnanjohtajan ominaisuudessa tutkijaksi nimetyille poliisimiehille tutkintaa koskevia ohjeita poliisilaitoksen sähköpostijärjestelmän kautta, jota hänelle itselleen jäi viestin kautta amisjärjestelmän kautta "tosite" siitä, että hän oli kyseisen ohjeen antanut ja että ohjeen saaja oli sen vastaanottanut.

Mielestäni jo tämänkaltainen tutkijan ja tutkinnanjohtajan välisestä luottamus pulasta kielivä menettely itsessään on omiaan vaikeuttamaan tutkinnan järjestämistä ja sen toimintaedellytysten turvaamista. Selvityksistä saakin sen kuvan, että ainakin tutkinnan osalta tutkinnanjohtajan alaisilleen antamiin ohjeisiin esim. esitutkinnan kiirehtimisestä oli suhtauduttu välinpitämättömästi ja tutkinnanjohtajilla tuntui muutoinkin olevan vaikeuksia saada tutkittavien juttujen tilasta selvityksiä tutkijoilta.

3.3.3

Tutkintatilanteesta

Tarkastusta varten hankitusta materiaalista ilmeni, että tutkinnassa olevia juttuja (RIKlissä avoimena) oli tammi-huhtikuun 2002 välisenä aikana 58 juttujen kokonaismäärän ollessa 219 (v. 2001 920 juttua, joista avoimena 96). Tammikuusta 1998 alkaen huhtikuuhun 2002 juttuja oli Rikissä avoimena yhteensä 172. Rikosten tutkinta-aika oli vuonna 2001 keskimäärin 50 vuorokautta (läänin ka. 54) sekä alkuvuoden 2002 tilaston mukaan 35 vuorokautta (läänin ka. 29). Nimismies A kertoi, että jokaisella tutkijalla oli keskimäärin 35 juttua tutkinnassa.

Esitutinnan selvitystasoa koskevista selvityksistä oli todettavissa, että rikoslakirikosten selvitystaso (v. 2001) oli 79 % eli läänin korkeimpia (läänin keskiarvo 64 %). Pimeänä poliisin tietoon tulleiden rikosten selvitystaso vuonna 2001 oli 16 % läänin keskiarvon ollessa prosentin korkeampi.

3.4

Yksittäisistä esitutkinnoista tehdyt havainnot

Tarkastusta varten hankitun materiaalin perusteella katsoin aiheelliseksi pyytää joidenkin esitutkintojen osalta erikseen selvitystä. Totean, että tässä yhteydessä ei ole ollut mahdollista tutkia kaikkia Sodankylän kihlakunnan poliisiilaitoksen esitutkintoja, vaan tekemäni havainnot perustuvat tarkastusta varten hankittuun etukäteismateriaaliin.

Käyn seuraavassa luvussa tekemiäni havaintoja yksittäisten esitutkintojen osalta.

3.4.1

Ilmoituksen - - - tutkinta

Asiassa oli kysymys epäilyistä varkaudesta ja luonnonsuojelurikoksesta. Tapauksessa oli luonnonpuiston alueella koivuista sahattu irti pahkoja. Tapahtumapaikalla olleet poliisit olivat seuranneet epäillyn tekijän moottorikelkalla jättämiä jälkiä erään talon pihaan, jolloin epäillyn henkilöllisyys oli tullut poliisin tietoon. Asian tutkinnanjohtajana oli komisario B ja tutkijana vanhempi konstaapeli E.

Epäillyn rikoksen tapahtuma-aika oli 26.3.1998 ja poliisille ilmoittamisen ajankohta 28.3.1998. Asia saatettiin syyttäjän harkittavaksi 22.8.2002. Asianosaisten (3 kpl) kuulustelut on suoritettu 28.7.–5.8.2002 välisenä aikana.

Sodankylän johtava kihlakunnansyyttäjä on tehnyt 10.2.2003 asiassa päätöksen syyttämättä jättämisestä, koska epäillyn rikoksen syyteoikeus oli vanhentunut jo ennen asian toimittamista syyttäjälle syyteharkintaan. Syyttäjän näkemyksen mukaan tekoa tuli arvioida luonnonsuojelurikkomuksena sekä anastusteen osalta mahdollisena näpistykseksi.

Asian tutkinta on kokonaisuudessaan kestänyt lähes 4,5 vuotta. Ensimmäisen 3,5 vuoden aikana asiassa ei ollut tehty mitään tutkintatoimenpiteitä.

Asiakirjaselvityksestä käy ilmi, että komisario B oli 24.8.2001 kirjallisesti tiedustellut vanhemmalta konstaapelilta E:ltä jutun tilaa. Tämän jälkeen hän on kirjallisesti kolme eri kertaa esittänyt tiedustelun jutusta sekä ohjeistanut E:tä asian hoitamisessa. Viimeisellä kerralla B oli viitannut lähitulevaisuudessa tulossa olevaan tarkastukseen, jonka johdosta juttu tulisi saada valmiiksi.

Komisario B on todennut eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta tehdyn jutun tilaa koskevan tiedustelun johdosta seuraavasti: "*Tutkija E hoitanut asian useiden karhuamisten jälkeen ja asiakirjat ovat menneet syyttäjälle 22.8.2002*".

Vanhempi konstaapeli E toteaa selvityksessään seuraavaa: "*Minut on merkitty tutkijaksi ilmoitukseen 6730/R/2093/98. Ilmoituksen on tehnyt liikkuvan poliisin miehet, jotka ovat myös käyneet tapahtumapaikalla. Ilmoituksesta ei tullut minulle mitään tietoa. Näin kuitenkin ilmoituksen ajanmukaisessa mapissa, mutta en katsonut sitä kuka ilmoituksessa on tutkijana. Opin käyttämään rikosilmoitusjärjestelmää sgl-ajojen osalta vasta vuoden 2001 aikana. Sgl-ajoista näkee tutkijan avoimet jutut. En ole tarkoituksella jättänyt juttua tutkimatta. Minulla on ollut ko. aikana muitakin juttuja tutkittavana ja ne on hoidettu niin joutuisasti kuin on ollut mahdollista*". Nimismies A toteaa selvityksessään, ettei tutkinnanjohtaja B ollut ilmoittanut hänelle tutkinnan viipymisestä, jotta A olisi voinut hoitaa poliisipäällikön vastuuseen kuuluvat asian edellyttämät mahdolliset toimenpiteet.

Vaikka komisario B on saadun selvityksen mukaan antanut nähdäkseni sinänsä riittävät ohjeet tutkijoille asioiden esittelemisestä hänelle, katson myös B:n olevan vastuussa tämän esitutkinnan viivästyisestä laiminlyömällä ajoissa ja riittävästi valvoa esitutkinnan toimittamista.

Selvityksen mukaan B on ensimmäisen kerran kiirehtinyt esitutkinnan toimittamista 24.8.2001. Seuraavan, 22.10.2001 E:lle lähetetyn viestin perusteella on todettavissa, että E oli kyllä lukenut B:n viestin, mutta ei ollut toiminut B:n antamien ohjeiden mukaisesti. Koska ensimmäinen tiedossa ollut tutkinnanjohtajan ja tutkijan välinen yhteydenotto juttuun liittyen oli tapahtunut vasta 3,5 vuoden kuluttua tapahtumasta, oli esitutkinta jo tässä vaiheessa sen laatu huomioiden viivästynyt aiheettomasti.

Vanhempi konstaapeli E on laiminlyönyt tehtävänsä jutun tutkijana siten, että esitutkinta on viivästynyt aiheettomasti. Vaikka asiassa ei ole tullut ilmi, että E olisi tullut ennen vuotta 2001 tietoiseksi siitä, että hänet oli määrätty tämän jutun tutkijaksi, en pidä E:n selvityksessään mainitsemaansa puutteellista rikosilmoitusjärjestelmän käyttötaitoa uskottavana tai ainakaan hyväksyttävänä syynä asiassa tapahtuneelle laiminlyönnille. E on sitä paitsi kertonut lukeneensa ilmoituksen "mapista", mutta jättäneensä katsomatta, kuka ilmoitukseen oli merkitty tutkijaksi. Tutkinnanjohtajan ja tutkijan nimet on poliisin ilmoitusjäljennöksiin kirjattu ilmoituksen ensimmäiselle sivulle keskelle ylös, jotta ne olisivat mahdollisimman helposti havaittavissa.

Katson asiaa kokonaisuudessaan harkiten, että asiassa ei ole esitetty hyväksyttäviä perusteita sille, että kysymyksessä oleva esitutkinta on kestänyt

noin 4,5 vuotta. Viittaa erityisesti siihen, että selvityksen mukaan ensimmäisen 3,5 vuoden aikana asiassa ei ollut tehty mitään varsinaisia tutkintatoimenpiteitä. Vasta tarkastukseni on johtanut tutkinnan käynnistymiseen.

3.4.2

Ilmoituksen - - - tutkinta

Asiassa oli kysymys epäilyistä törkeästä väärennyksestä, kirjanpitorikoksesta, törkeästä velallisen epärehellisyydestä ja törkeästä veropetoksesta. Ilmoitus perustuu veroviranomaisten poliisille tekemään tutkintapyyntöön. Asian tutkinnanjohtajana oli komisario B ja tutkijana ylikonstaapeli C. B:n jäätyä eläkkeelle asian tutkinnanjohtajana jatkoi nimismies A.

Epäillyn rikoksen tapahtuma-aika oli 30.6.1996–18.6.1997 ja poliisille ilmoitusajankohdaksi 4.9.1998. Asia saatettiin syyttäjän harkittavaksi 18.12.2002. Asia on tullut Lapin kärjäoikeudessa vireille 24.1.2003, joka on antanut siinä tuomion 19.8.2003.

Jutun tutkijana toiminut ylikonstaapeli C on kertonut perustelunaan esitutkinnan kestolle, että asiassa oli käynyt ilmi, että rikosten tapahtuma-aika olikin mahdollisesti ilmoituksen alkutiedoista poiketen vuonna 1993. Asian tutkintaa oli lisäksi vaikeuttanut se, että mahdollisena todisteena käytettävä toimintansa lopettaneen yhtiön kirjanpito oli luovutettu venäläisille ostajille. C kertoo, että jutun tutkinnassa oli lähetetty 2.3.1999 päivätty oikeusapupyyntö Venäjän viranomaisille. Oikeusapupyyntöön ei koskaan tullut vastausta, mitä C:n mukaan oli odotettu vuoden ajan. Asianosaisia on kuulusteltu vuosina 1998–99 sekä vuonna 2002, jolloin asiassa oli suoritettu puhelimitse veroviranomaisen lähinnä muodollinen asianomistajakuulustelu. Ylikonstaapeli C:n selvityksen mukaan asian tutkintaa on suoritettu muiden töiden ohessa, josta syystä se on viivästynyt välissä pitkiäkin aikoja vaille aktiivisia tutkintatoimenpiteitä. Saadusta asiakirjaselvityksestä käy lisäksi ilmi, että Valtakunnansyyttäjänvirastosta on 20.3.2001 annetulla kirjeellä pyydetty tekemään erinäisiä selvitystoimia mahdollista syyteharkintaa ajatellen sekä tarjottu apua tutkinnan suuntaamista ajatellen.

Oman näkemykseni mukaan kyseisen talousrikoskokonaisuuden tutkintaa voidaan pitää tavanomaista perustutkintatyötä vaativampana ja syvempää paneutumista edellyttävänä. Lisäksi tutkinnassa oli käynyt ilmi, että tapahtumilla oli kytkentä ulkomaille ja että yksi asianosainen oli kuollut vuonna 1999. Toisaalta nämäkään seikat eivät selitä, miksi tutkinta on kestänyt ilmoitusajankohdasta lukien yli neljä vuotta, varsinkaan kun rikoksen tapahtuma-ajan tarkentuessa ilmoitettua aiemmaksi olisi nähdäkseni tullut harkittavaksi, tulisiko asiassa mahdollisen rikoksen vanhentumisvaaran johdosta tehdä poliisilain 3 §:n tarkoittamia priorisointitoimenpiteitä, jotta asia saataisiin mahdollisimman pian syyttäjän harkittavaksi.

Ottaen huomioon tutkittavana olleen asian laadun sekä ylikonstaapeli C:n selvityksestä ilmenevät seikat, pidän tässä tapauksessa riittävänä saattaa käsitykseni esitutkinnan joutuisan suorittamisen merkityksestä asian

tutkinnasta vastanneiden poliisimiesten tietoon. Totean lisäksi, että viime kädessä esitutkinnasta vastava tutkinnanjohtajan on valvottava esitutkinnan edistymistä. Tutkinnanjohtajan tulee myös valvoa, että työt jakautuvat hänen alaiensa kesken tasaisesti ja että nyt kyseisenlaisessa tilanteessa esitutkinnan toimittaminen turvataan asian tutkijan muiden tehtävien aikana esimerkiksi jakamalla tehtävät muiden tutkijoiden välillä.

Yleisemmällä tasolla voidaan myös pohtia, onko kyseisenlaisten laajahkojen talousrikosten tutkinta tarkoituksenmukaista suorittaa niukkaresurssisen poliisilaitoksen toimesta. Tämän kaltaisissa tapauksissa saattaisi esimerkiksi poliisin lääninjohdon avustuksella olla syytä ohjata tutkinta sellaiselle yksikölle, jossa on riittävät resurssit laajempien rikoskokonaisuuksien tutkintaan.

3.4.3

Ilmoituksen - - - tutkinta

Asiassa oli kysymys epäilyistä lievästä petoksesta, joka oli tapahtunut kahden yksityisen henkilön välisen autokaupan yhteydessä. Auton ostaja oli jättänyt maksamatta myyjälle sovitun 1500 markan kauppasumman. Auton ostaja oli saanut auton hallintaansa ennen kauppahinnan maksamista, eikä auton myyjällä (asianomistaja) ollut tietoa, missä auto oli.

Epäillyn rikoksen tapahtuma-aika oli 5.10.1998 ja poliisille ilmoitusajankohta 25.10.1998. Asian esitutkinta on päätetty 5.1.2003 rikoksen vanhentumisen johdosta. Asiassa oli 25.10.1998 toimitettu asianomistajan kuulustelu. Asianomistaja on kuulusteltu uudelleen 3.2.2003, jolloin häneltä tiedusteltiin rikoksen kohteena olleen auton arvoa sekä asianomistajalle aiheutuneen taloudellisen vahingon määrää. Kuulustelun päätteeksi asianomistajalle kerrottiin, että kyseessä oli "vanhentuneeksi päässyt lievä petos", johon asianomistaja oli todennut että "antaa asian olla".

Jutun tutkijana toiminut vanhempi konstaapeli F (eläkkeellä 1.6.2002 lukien) toteaa selvityksessään mm. seuraavaa: "*...en kyseisen asian johdosta voi muuta lausua kuin että ilm.no: 6730/R/2343/98 ei niin tarkoin ole enää muistissa mutta olen kuulustellut as.om. henkilön ja puhutellut puhelimitse jälkeensä pariin otteeseen, Rikoksesta epäilty löytyi Roista (Rovaniemi) mutta sen jälkeen asianomaisella ei ollut enää vaatimuksia muun suhteen kuin saisi kaupan kyseiselle autolle. Merkinnät lienevät jossakin muistiossa ja jutun päättäminen on jäänyt allekirjoittaneelta tai muutoin siirtynyt yk G:n tehtäväksi.*"

Ylikonstaapeli G toteaa selvityksessään, että ilmoitukseen alun perin kirjattu hänen asemansa tutkinnanjohtajana johtui poliisin RIKI-järjestelmän päivittämättömyydestä tiedoista, sillä G oli aiemmin työpaikassaan toiminut tutkinnanjohtajana, mutta Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksella häntä ei ollut määrätty tutkinnanjohtajan tehtäviin.

Sittemmin asian johdosta komisario B:n ja ylikonstaapeli G:n välillä käydystä kirjeenvaihdosta ilmenee, että B oli 16.7.2001 kirjoittanut ilmoituksen tutkintamuistioon G:lle seuraavansisältöisen viestin: "*Olet kirjanpidon mukaan*"

tutkinnanjohtajana jutussa. Olen putsaillemassa kirjanpidosta avoimia vanhoja juttuja, joten hoitelisitko asian tavalla tai toisella päätökseen, ettei rasita avoimena tilastoja?". Sitten B oli lähettänyt samansisältöisen kirjeen G:lle laitoksen sähköpostijärjestelmän kautta, mutta viesti oli B:n mukaan kadonnut "mustaan aukkoon", mikä ilmeisesti tarkoitti sen tulleen hävityksi lukematta. B oli edelleen 12.12.2001 henkilökohtaisesti antanut G:lle kopiot kirjoittamistaan viesteistä, jolloin G oli B:n muistiomerkitöjen mukaan luvannut "hoitaa asian oitis".

B oli vielä 23.9.2002 kirjoittanut ilmoituksen tutkintamuistioon seuraavan viestin G:lle: "*EOA:n tarkastuskäynnin vuoksi etsin 12.12.01 viimeksi peräämäni juttua. Löysin sen laatikostasi (C:n huone) vailla merkintöjä toimenpiteistä --- jos petos, hoida viipymättä loppuun ja syyttäjälle, Jos lievä sellainen, toimita minulle TP-päätökselle!*"

G toteaa selvityksessään mm. seuraavaa: "*Jutun tutkintavastuu – vaikka minua ei kirjattukaan tutkijaksi – siirtyi käsittääkseni allekirjoittaneelle joulukuussa 2001, kun komisario B toimitti asiakirjat allekirjoittaneelle. Tämän jälkeen yritin tavoittaa puhelimitse asianomistajaa muutaman kerran, joka vaihtanut asuinpaikkansa useampaan otteeseen enkä häntä tavoittanut tiedustellakseni asian tilaa. Jutun hoitaminen viivästynyt tämän jälkeen allekirjoittaneen toimesta. Tavoitin asianomistajan vuoden 2002 loppupuolella puhelimitse Tampereelta, rikoksesta epäilty muuttanut Ruotsiin". Selvityksestä käy ilmi, että rikoksen kohteena ollut henkilöauto poistettiin rekisteristä 6.10.1998 asianomistajan toimesta sen löydyttyä pysäköitynä Rovaniemeltä. Auton löytymisestä oli asianomistajalle ilmoittanut pysäköinninvalvoja. Poliisi on esitutkintaa koskevassaan päätöksessään todennut kyseessä olevan lievä petos, jonka johdosta asian tutkinta on päätetty saattamatta sitä syyttäjän harkittavaksi rikoksen syyteoikeuden vanhentumisen johdosta.*

Näkemykseni mukaan asiassa on yhtäältä kysymys siitä, mikä merkitys on ollut tutkinnanjohtajaa koskevalla väärällä merkinnällä ja toisaalta mikä merkitys poliisin toimenpiteillä on ollut tutkittavana olleen rikoksen syyteoikeuden vanhentumiseen.

Nimismies A toteaa selvityksessään, että komisario B:n lienee katsottava olleen jutussa koko ajan tutkinnanjohtajana, koska ylikonstaapeli G:n tehtäviin tutkinnanjohtajuus ei ole lainkaan kuulunut. A toteaa edelleen em. tutkintamuistion merkintöihin viitaten, että tutkijan vastuu jutusta on siirtynyt G:lle viimeistään 16.7.2001.

Edellä mainitun perusteella on siis pääteltävissä, että jutun tutkijana on ajalla 5.10.1998–15.7.2001 toiminut vanhempi konstaapeli F ja 16.7.2001 lukien ylikonstaapeli G. Asian tutkinnanjohtajana on nähdäkseni – virheellisestä merkinnästä huolimatta – tosiasiallisesti ollut komisario B.

Mikäli kysymyksessä on ollut poliisin tulkinnan mukaisesti rikoslain 36 luvun 3 §:n tarkoittama lievä petos, on rikoksen syyteoikeus vanhentunut ilmoitustietojen perusteella 5.10.2000, koska asiassa ei ole saatu nostetuksi syytettä kahdessa vuodessa rikoksen ilmoitetusta tapahtuma-ajasta (rikoslain

8 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohta). Mikäli tapahtumaa olisi tullut pitää rikoslain 36 luvun 1 §:n tarkoittamana petoksena, olisi rikoksen syyteoikeus vanhentunut 5.10.2003 (rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohta).

Koska poliisin tutkintamateriaalin nojalla perustellumpi tulkinta on, että tutkittavassa asiassa oli kysymys lievästä petoksesta, arvioin ensiksi esitutinnan toimittamisvastuuta 5.10.1998-5.10.2000 väliseltä ajalta.

Käsitykseni mukaan vanhempi konstaapeli F:n toimiessa em. ajankohtana asian tutkijana olisi ollut hyvät mahdollisuudet saattaa asian esitutkinta loppuun ja toimittaa asia mahdollisesti syyteharkintaan. Tutkittavana ollut asia ei voida pitää monimutkaisena tai laajana. F ei ole selvityksessään esittänyt hyväksyttäviä perusteita sille, ettei asiassa ollut tehty asianomistajan kuulustelua lukuun ottamatta muita toimenpiteitä ennen syyteoikeuden vanhentumista.

Tutkinnanjohtajana toimineen komisario B:n osalta totean seuraavan.

Tutkinnanjohtajan tulee itse aktiivisesti seurata johdettavinaan olevien esitutkintojen edistymistä, vaikka yksittäisten juttujen valvonta ei esimerkiksi suuresta työmäärästä johtuen voikaan aina olla kovin yksityiskohtaista. Tässä tapauksessa B on kokonaan laiminlyönyt tosiasiallisesta tutkinnanjohtajuudestaan huolimatta valvoa esitutinnan toimittamista. Lisäksi hänen olisi tullut varmistua siitä, että tutkinnanjohtajaa koskeva merkintä on asianmukainen ja tarvittaessa ryhtyä merkintöjen saattamiseen vastaamaan tosiasiallista tilannetta. B:n ylikonstaapeli G:lle osoittamasta viestistä saa sen kuvan, että B oli suhtautunut hyväksyvästi tai ainakin välinpitämättömästi tutkinnanjohtajuutta koskevaan virheelliseen merkintään sekä jutun tutkintajärjestelyihin. B oli kehottanut G:tä ainoastaan "*hoitelemaan asian tavalla tai toisella päätökseen*".

Siltä osin kuin vastuu esitutinnan toimittamisesta kohdistuu ylikonstaapeli G:n menettelyyn, hänet oli alkujaan merkitty ilmoitukseen virheellisesti tutkinnanjohtajan rooliin.

Näkemykseni mukaan myös G olisi voinut omalta osaltaan huolehtia siitä, että hänen tutkijantietonsa olisivat oikein päivittyneinä rikosilmoitusjärjestelmässä. G:llä olisi ollut mahdollisuus ajoissa reagoida havaitsemaansa asemaansa koskevaan virheelliseen tietoon, tai vähintäänkin päivittää itseään koskevat tiedot tullessaan Sodankylän poliisilaitoksen palvelukseen. Tällä menettelyllä olisi osaltaan mahdollisesti ollut vältettävissä rikoksen syyteoikeuden vanhentuminen esitutinnan aikana. En kuitenkaan katso G:n menettelleen asiassa lainvastaisesti, koska asiassa ei ole riittävällä varmuudella selvinnyt, että syy virheellisistä merkinnöistä olisi johtunut G:n menettelystä. Toisaalta tutkittavan rikoksen syyteoikeus oli jo vanhentunut siinä vaiheessa, kun tutkijanvastuu siirrettiin G:lle.

Asiassa jääkin selvittämättä, mihin toimenpiteisiin alun perin virheellisen tutkinnanjohtajaa koskevan merkinnän johdosta ryhdyttiin ja miten tutkinnasta tosiasiallisesti vastuussa olevat saivat tiedon tapahtuneesta virheestä. En katso

tässä yhteydessä olevan aihetta ryhtyä selvittämään tapahtumia näiltä osin enemmän – varsinkin kun asiaa selventävän selvityksen saaminen on käsitykseni mukaan epätodennäköistä. Saatan tältä osin käsitykseni poliisimiehen vastuusta huolehtia itseään koskevien tietojen oikeellisuudesta ylikonstaapeli G:n tietoon.

3.4.4

Ilmoituksen - - - tutkinta

Asiassa oli kysymys asuntoon kohdistuneesta varkausrikoksesta, jossa epäiltynä oli kaksi romanipariskuntaa. Rikoksen tapahtuma-aika oli 8.2.1999 ja poliisille ilmoittamisajankohta 22.2.1999. Asia saatettiin 26.8.1999 syyteharkintaan toisen pariskunnan osalta, mutta sitä ei saatu esitutkinnassa selvitettyä kokonaan kaikkien asianosaisten osalta. Asian esitutkin ta oli jäänyt osittain kesken.

Sodankylän johtava kihlakunnansyyttäjä on tehnyt 20.6.2000 asiassa kahta epäiltyä koskevat päätökset syyttämättä jättämisestä hänelle 26.8.1999 lähetetyn materiaalin perusteella, koska asiassa ei ollut näyttöä rikoksesta.

Asian tutkijana toimi vanhempi konstaapeli H ja tutkinnanjohtajana komisario B ja myöhemmin laaditun lisätutkintapöytäkirjan osalta tutkinnanjohtajaksi oli nimetty ylikonstaapeli C. Lisätutkintapöytäkirja on toimitettu syyttäjälle.

Saadusta asiakirjaselvityksestä ilmenee, että B oli 24.8.2001 kiinnittänyt huomiota siihen, että juttu oli edelleen avoimena RIKI:ssä. Tällöin B oli pyytänyt kirjallisesti ilmoituksen tutkinta muistiossa H:ta 6.9.2001 mennessä: *"kirjaamaan selkeästi millä mallilla tutkinta on, mitä toimenpiteitä siinä on vireillä ja näkemys asian saattamisesta lopulliseksi aikatauluineen"*.

Seuraava tutkintamuistioon kirjattu merkintä liittyy B:n ja H:n välillä käytyyn keskusteluun, josta B on kirjannut seuraavaa: *"muisteli, että juttu ei enää hänellä, mennyt syyttäjälle ja olisi lopullinen"*. Merkintänsä perään B on kirjoittanut, ettei juttu ole koskaan tullut syyttäjälle eikä B:lle. Asian tila jäi tuolloin selvittämättä H:n virasta pidättämisen vuoksi. Asian tuolloisessa selvitystilanteessa vaikutti siltä, että asiakirjat olivat kadonneet. B toteaa antamassaan selvityksessä seuraavasti: *"Annoin selkeät ohjeet tutkija H:lle, joka lupasi hoitaa asian mahdollisimman pian syyttäjälle. Kiirehdin tutkintaa useita kertoja ja viimein H ilmoitti jutun olevan valmiin ja menneen jo syyttäjälle. Olen tarkastanut asian, mutta syyttäjänvirastoon ne eivät koskaan saapuneet"*.

Eduskunnan oikeusasiamiehelle antamassa selvityksessään H toteaa asiassa kesken jääneen tutkintahaaran osalta seuraavaa: *"Toisen pariskunnan naispuolisen epäillyn kuulemisen jälkeen (kuulustelupöytäkirjan saavuttua Helsingistä) sovittiin, että säilytän pöytäkirjaa kunnes miespuolisen osalta virka-apu on saatu suoritetuksi. Tämänkin saavuttua, toimitin molemmat virka-apuna suoritettut kuulustelupöytäkirjat heti tutkinnanjohtajalle kom. B:lle, joka ohjasi ne tutkinnanjohtaja C:lle"*.

Ylikonstaapeli C kertoo selvityksessään seuraavaa: "*Kun tämä juttu tuli tutkintaan oli Sodankylän poliisilaitoksessa käytössä sellainen organisaatio, missä poliisimiehet (miehistö ja alipäällystö) oli jaettu kolmeen ryhmään, joiden vetäjänä olivat ylikonstaapelit. Minun ryhmässäni oli mm. vanhempi konstaapeli H. Esitutinnan osalta ryhmäjako tarkoitti sitä, että yksittäisen poliisimiehen suoritettua tutkinnan hän toimitti kokoamansa tutkintapöytäkirjan ryhmänjohtajalle, joka suoritti ensimmäisenä tasona tarkastuksen siitä oliko juttu hänen mielestään valmis tutkinnanjohtajan (komisario) päätettäväksi. Tällä järjestelyllä oli tarkoituksena helpottaa käytännössä ainoana tutkinnanjohtajana toimineen komisario B:n työtaakkaa. Marraskuulla 2002 tutkintasihteerin erikseen tiedustellessa asiaa minulta, kävin läpi kaikki huoneessani olleet asiakirjat ja yhdestä nipusta löytyi kadoksissa ollut kuulustelu, jonka toimitin tutkintasihteerille, joka kokosi lisätutkintapöytäkirjan, minkä minä allekirjoitin, jotta saatiin asia syyttäjälle syyteharkintaa varten. Sitä missä vaiheessa tuo kadoksissa ollut kuulustelu on minulle toimitettu, en osaa sanoa". Asiakirjaselvityksestä on todettavissa, että lisätutkintapöytäkirja on päivätty 29.11.2002 ja sen sisältämät kuulustelut on toimitettu 3.4. ja 14.9.2000.*

Tarkkaa selvitystä asian käsittelyvaiheista ei käsitykseni mukaan ole saatavissa. Joka tapauksessa asiassa oli ollut hyvät mahdollisuudet saattaa esitutkinta kokonaisuudessaan loppuun ja toimittaa asia syyteharkintaan ilman aiheetonta viivytystä. Tässä tapauksessa tutkinnan viivästymiseen on käsitykseni mukaan vaikuttanut asiakirjojen katoaminen jossakin vaiheessa käsittelyä. Asiakirjat olivat ylikonstaapeli C:n selvityksestä ilmenevällä tavalla kuitenkin löytyneet myöhemmin asiaa selvitettäessä.

Katson riittäväksi, että kiinnitän Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota huolellisuuteen asiakirjojen käsittelyssä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Sodankylän kihlakunnan nimismiehelle.

3.4.5

Ilmoituksen - - - tutkinta

Asiassa oli kysymys epäilyistä kavalluksesta. Asianomistaja kertoi antaneensa matkapuhelimensa tuntemansa henkilön haltuun puhelimen akun lataamista varten. Myöhemmin asianomistajan tiedustellessa matkapuhelintaan oli käynyt ilmi, että asunnon haltija oli myynyt sen eteenpäin. Puhelimen ostajan henkilöllisyys oli poliisin tiedossa. Asian tutkinnanjohtajana oli komisario B ja tutkijana vanhempi konstaapeli E.

Epäillyn rikoksen tapahtuma-aika oli 22.12.1999 ja poliisille ilmoitusajankohta 14.2.2000. Asia saatettiin syyttäjän harkittavaksi 22.8.2002. Asianosaisten kuulustelut on toimitettu 15.2.2000, 4.6.2000 ja 13.3.2001.

Sodankylän johtava kihlakunnansyyttäjä on tehnyt 18.12.2002 asiassa päätöksen syyttämättä jättämisestä, koska epäillyn rikoksen syyteoikeus oli vanhentunut. Syyttäjän näkemyksen mukaan asiassa oli kysymys enintään lievästä kavalluksesta.

Vanhempi konstaapeli E on kertonut selvityksessään asianosaisten tavoittamiseen liittyvistä ongelmista, jotka osaltaan hänen näkemyksensä mukaan ovat vaikuttaneet esitutkinnan ke stoon. E kertoo selvityksessään erään todistajan tavoittamisyrituksista, jotka olivat todistajasta johtuneista syistä epäonnistuneet. Lopulta E:n saatua kuulusteltua kyseisen todistajan, tämä oli kuollut. Tämän lisäksi E kertoo asianomistajan tavoittamiseen liittyvistä ongelmista. E:n mukaan asianomistaja työskenteli metsäkoneenkuljettajana Venäjällä, eikä häntä saanut puhelimitse tavoitettua.

Komisario B on ohjeistanut tutkintaa ilmoituksen tutkintamuistiosta ilmenevien merkintöjen mukaan 23.7.2001, 24.10.2001, 8.11.2001 ja 12.7.2002, jolloin kerrottiin apulaisoikeusasiamiehen tarkastuskäyntiin liittyvistä selvitystoimenpiteistä. Asian tutkintavaiheista saa sen kuvan, että vasta tieto apulaisoikeusasiamiehen tarkastuksesta on pannut tutkinnan liikkeelle.

Tässä tapauksessa asianosaisten tavoittamiseen liittyviä ongelmia lukuun ottamatta kysymyksessä on ollut yksinkertainen rikosasia, jonka tutkiminen ja syyteharkintaan saattaminen ei olisi vaatinut erityisen laajoja toimenpiteitä. Vaikka vanhentumisaika kavalluksessa olisi ollut viisi vuotta, näkemykseni mukaan esitutkinnassa olisi kuitenkin ollut aiheellista kiinnittää huomiota myös siihen mahdollisuuteen, että teko olisi voinut tulla arvioitavaksi rikoslain 28 luvun 6 §:n mukaisena lievänä kavalluksena, jonka osalta syyteoikeus vanhentuu kahdessa vuodessa. Perustelen näkemystäni niin ilmoituksesta ilmenevällä teonkuvauksella kuin rikoksen kohteena olevan omaisuuden arvolla.

Yleisellä tasolla totean, että asianmukaisena ei voida pitää sitä, jos esitutkinnan viipyminen johtaa siihen, että syyttäjän tosiasialliset mahdollisuudet arvioida tekoa muutoin kuin poliisin valitseman rikosnimikkeen valossa heikkenevät verrattuna tilanteeseen, jossa asia siirtyisi riittävän ajoissa syyteharkintaan.

Ottaen huomioon E:n selvityksessään esittämät seikat, katson E:n menetelleen virheellisesti sen suhteen, ettei tutkittavana olleen rikoksen mahdollisen lievemmän tekemuodon syyteoikeuden vanhentumista ole otettu tutkinnan priorisoinnissa riittävästi huomioon, mistä on osaltaan johtunut se, että syyteoikeus on vanhentunut esitutkinnan aikana.

Tutkinnanjohtajana toiminut komisario B on puolestaan nähdäkseni siinä määrin valvonut tutkijan toimintaa tässä asiassa, että tapahtunutta viivästymistä ei voida lukea hänen syykseen. B on pyytänyt E:tä informoimaan tutkinnan tilasta sekä kehottanut E:tä hoitamaan jutun viivytyksettä. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut.

3.5

Johtopäätöksiä

Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksen esitutkintatilanne on selvitysajankoh tana ollut ilmeisen vaikea. Esitutkintoja on viivästynyt ja tuolloin on vanhentunut sellaistaenkin rikosten syyteoikeuksia, jotka olisivat olleet

helposti tutkittavissa ja joiden esitutkinta olisi pitänyt saattaa loppuun. Siihen, mistä yksittäisten esitutkintojen viipymiset lopulta ovat johtuneet ja missä määrin on kohtuullista arvostella jutun tutkijaa tai tutkinnanjohtajaa, ei näkemykseni mukaan ole löydettävissä yksiselitteistä vastausta.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella katson, että ongelmat Sodankylän poliisilaitoksella johtuvat paitsi niukoista henkilöresursseista, myös esitutkinnan organisoinnin ongelmista. Ilmeisesti perusongelma on kuitenkin viime kädessä poliisilaitoksen yleisissä edellytyksissä suoritua kaikista sille asetetuista tehtävistä.

Selvitysajankohtana poliisilaitoksen jo sinällään niukkoja henkilöstöresursseja rasittava t erä iden poliisimiesten virantoimituksesta pidättämiset, mikä lisäksi nimismiehen harkinnassa oli vielä lisää virantoimituksesta pidättämissä. Selvää on, etteivät tällaiset seikat voi olla vaikuttamatta pienessä työyhteisössä sen työskentelyolosuhteiden laatua huonontavalla tavalla. Tämänkaltaiset ongelmat voivat näkyä mm. henkilöstön välinpitämättömänä suhtautumisena omaan työhönsä sekä esimiehen antamiin ohjeisiin.

Mitä tulee esitutkinnan yleiseen organisointiin, Sodankylässä osasyynä esitutkinta-asioiden viivästymiseen on ollut se, että yksikään poliisi ei toimi pelkästään rikostutkijana, vaan kaikki tekevät kaikkia poliisitehtäviä. Siten muihin, usein kiireellisiin ja välttämättömiin poliisitehtäviin kuluva aika rajoittaa esitutkintatoimille jäävää aikaa.

Oma näkemykseni on, että vaikka edellä mainittu nimismiehen kuvaava "sekamiesjärjestelmä" saattaakin näyttää pienellä poliisilaitoksella sen ainoalta mahdollisuudelta selviytyä sille asetetuista tehtävistä, kyseistä menettelyä ei välttämättä voida pitää esitutkinnan tuloksellisuuden kannalta parhaana mahdollisena. Vaikka kysymys onkin pitkälti poliisihallinnon sisäisestä tarkoituksenmukaisuusharkinnasta, saattaa asialla olla laajempaa, laillisuuskyseisenäkin huomioon otettavaa merkitystä mm. sellaisissa tapauksissa, joissa kyseisen järjestelmän voidaan suoranaisesti osoittaa heikentävän kansalaisten oikeusturvan toteutumista heidän tarvitsemiensa poliisipalveluiden viivästyessä. Toisaalta myös vaatimukset nykyaikaisessa poliisitoiminnassa niin tutkinnan kuin kenttätoiminnankin osalta ovat niin korkeat, että käsitykseni mukaan ne vaativat jo jonkinlaista erikoisosaamista ja tehtävään keskittymistä. Esimerkkeinä voidaan mainita tässä päätöksessäni ilmi tuodut talousrikosten tutkintaan sekä poliisin tietojärjestelmien käyttämiseen liittyneet vaikeudet.

On myös ilmeistä, että Sodankylän poliisilaitoksella on ollut runsaasti asioita esitutkinnassa siihen nähden, mitä niiden tutkimiseen muiden poliisitehtävien hoidolta on jäänyt aikaa. Tätä ilmentää osaltaan se, että esitutkinnassa on päässyt vanhentumaan osaksi helposti tutkittaviakin juttuja. Saadusta selvityksestä on pääteltävissä myös, että yksittäisten esitutkinta-asioiden valvonta on ollut käytännössä vähäistä. Seuranta on pitkälti jäänyt tutkijoiden omatoimisten yhteydenottojen varaan, mikä ei vastaa esitutkintalakia säädettäessä tutkinnanjohtajalle ajateltua tehtäväkuvaa. Keskeneräisten asioiden "hoitamattomuus" olisi väistämättä paljastunut jo säännöllisissä

juttutarkastuksissa. Toisaalta myös poliisilaitoksen sisäiset tutkinnanjohtajajärjestelyt sekä tutkinnanjohtajien ja joidenkin tutkijoiden ilmeisen huonot henkilösuhteet ovat saattaneet osaltaan vaikuttaa valvontaan ja sen tuloksellisuuteen.

Sodankylän poliisilaitoksella ei ole tutkinnanjohtajana toimivan komisarion virkaa. Poliisilaitoksella on vain yksi päällystöön kuuluva poliisimies eli poliisipäällikkönä toimiva nimismies. Tutkinnanjohtajuudesta vastaavat nimismiehen ohella tutkinnanjohtajina toimivat ylikonstaapelit. Totean tältä osin, että ETL 14 §:n 1 momentin mukaan rikosylikonstaapelin ja ylikonstaapelin toimiminen tutkinnanjohtajana on tarkoitettu poikkeukselliseksi eli vain "erityisestä syystä" tapahtuvaksi. Sodankylän kihlakunnassa ylikonstaapelit toimivat kuitenkin säännönmukaisesti tutkinnanjohtajina. ETL:n esityöt näyttävät viittaavan siihen, että "erityinen syy" on jotain aivan muuta kuin se, että poliisilaitoksella ei poliisipäällikön lisäksi ole poliisipäällystää (ks. HE 14/1985 vp. s. 21). Sodankylässä tilanne on lisäksi vielä sellainen, että poliisipäällikkönä toimiva nimismies on samalla myös ulosottomies.

Nimismies A katsoo, että tarve tutkinnanjohtajana toimivan komisarion viralle on sinänsä selvä. Lapin lääninhallituksen lausunnossa todetaan, että paikallispoliisin määräraha-kehysten supistumisen johdosta toimitettuja sopeuttamistoimenpiteitä on jouduttu muiden virkojen ohella kohdistamaan myös päällystövirkoihin, josta syystä mm. Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksen komisarion virkaa ei ole voitu täyttää. Tiedossani on, että tilanne on sama joissain muissakin Lapin läänin kihlakunnissa. Poliisin lääninjohdon näkemyksen mukaan Sodankylän poliisilaitoksessa sen koko, tehtävämäärät ja muut henkilöstöresurssit huomioon ottaen toiminnot voidaan järjestää siten, että päällystövirkojen täyttäminen ei ole välttämätöntä. Lääninjohdon näkemyksen mukaan em. viran täyttäminen ei tulevien vuosien määräraha-kehysten valossa näytä mahdolliselta.

Oikeusasiamies ei ole yleensä puuttunut hallinnon sisäisiin resurssikysymyksiin. Perinteisesti tällainen puuttuminen on katsottu mahdolliseksi ja aiheelliseksi, jos resurssien puuttuminen on johtanut esimerkiksi ylipitkiin käsittelyaikoihin ja sitä kautta edelleen ihmisten yhdenvertaisuutta loukkaaviin oikeusturvaongelmiin. Saamani selvityksen mukaan poliisipäällystöresurssit ovat Sodankylän kihlakunnan poliisilaitoksella huonontuneet komisarion viran lakkauttamisen myötä. Tilannetta ei siten voi tältä osin pitää tyydyttävänä. Käsitykseni mukaan esitutkintatilanne Sodankylässä tutkinnan viivästymisten osalta on sen laatuinen, että sillä on jo vaikutusta ihmisten oikeusturvaan. Toisaalta kihlakunnan alueella tapahtuneiden rikosten selvitysprosentit sinällään ovat varsin hyvät.

Totean kuitenkin, että selvitys ei myöskään sulje pois mahdollisuutta, etteikö työn aktiivisemmalla ohjauksella, henkilöresurssien suuntaamisella ja priorisointien tarkemmalla asettamisella olisi saavutettavissa nyt ilmennyttä parempia tuloksia. Käsitykseni mukaan nimismies A:n näkemys tutkinnanjohtajana toimivan komisarion viran tarpeellisuudesta on kuitenkin perusteltu. Ymmärtääkseni vuorotyötä tekevien ylikonstaapeleiden käyttäminen tutkinnanjohtajan tehtäviin ei ole esitutkinnan valvonnan kaan

kannalta tarkoituksenmukaista ja se on myös ETL 14 §:n 1 momentin kannalta kriitikkille altis järjestely.

Korostan tässä yhteydessä myös lääninhallitukselle lain mukaan kuuluvaa läänin poliisitoimen valvonta- ja kehittämisvelvollisuutta, joka tarkoittaa myös velvollisuutta huolehtia siitä, että Sodankylän poliisilaitos selviytyy sille asetetuista tehtävistä. Yleisemmällä tasolla totean, että kihlakuntahallinnon kehittämistyössä tulisikin ottaa huomioon erityisesti Sodankylän kaltaisten pienten poliisilaitosten mahdollisuudet vastaisuudessa tarjota palveluitaan toimialueensa kansalaisille siten, etteivät nämä joudu olennaisesti muita huonompaan asemaan poliisin palveluita tarvitessaan.

4

TOIMENPITEET

Saadusta selvityksestä käy ilmi, että komisario B on toiminut tutkinnanjohtajana suurimmassa osassa tarkastelemistani esitutkinnoista. Katson B:n laiminlyöneen velvollisuutensa riittävästi johtaa ja valvoa edellä kohdissa 3.4.1 ja 3.4.4 kerrottujen esitutkintojen etenemistä. Annan eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla B:lle huomautuksen esitutkintalain 6 §:n sekä valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin vastaisena kohdissa 3.4.1 ja 3.4.3 pitämästäni menettelystä.

Vanhemmalla konstaapelilla E:llä on edellä kohdissa 3.4.1 ja 3.4.5 kerrotuissa tapauksissa ollut tutkittavanaan sellaisia rikoksia, joiden tutkinta olisi näkemykseni varsin pienellä vaivalla saatu suoritetuksi loppuun. E ei ole kuitenkaan näin tehnyt, eikä myöskään noudattanut tutkinnanjohtajan hänelle antamia ohjeita esitutkinnan toimittamisessa. Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan E:lle huomautuksen esitutkintalain 6 §:n sekä valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin vastaisena kohdissa 3.4.1 ja 3.4.5 pitämästäni menettelystä.

Saatan lisäksi edellä kohdassa 3.4.2 esitetyn käsitykseni esitutkinnan viivyttyksettömästä toimittamisesta, kohdassa 3.4.3 esitetyn käsitykseni poliisimiehen vastuusta huolehtia itseään koskevien tietojen oikeellisuudesta sekä kohdassa 3.4.4 esitetyn käsitykseni huolellisuudesta asiakirjojen käsittelystä asianosaisten poliisimiesten tietoon lähettämällä jäljennöksen päätöksestäni Sodankylän kihlakunnan nimismiehelle edelleen asianomaisten tietoon saatettavaksi.

Saatan havaintoni Sodankylän poliisilaitoksen esitutkinta- ja henkilöstötilanteesta sisäasiainministeriön poliisiosaston ja Lapin lääninhallituksen poliisiosaston tietoon lähettämällä niille jäljennökset tästä päätöksestäni.